

การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี

THE DEVELOPMENT OF TRADITIONAL PERFORMANCE OF THAI YUAN IN SARABURI PROVINCE

กนกวรรณ วนนุรักษ์^{1*} จินตนา สายทองคำ² และสุคันติ แวงวรรณ³
Kanokwan Wanunyaruk^{1*} Jintana Saitongkum² and Suksanti Wangwan³

Received : 3 November 2022

Revised : 3 February 2023

Accepted : 9 February 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบ องค์ประกอบ กระบวนท่ารำ การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี และวิเคราะห์การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี โดยการสืบค้นข้อมูล สัมภาษณ์ และรับถ่ายทอด การแสดงจากศิลปินพื้นบ้านของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากวัดต้นตาล หอศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี และศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานทำนาคัดศีลธิ์ ตำบลต้นตาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสระบุรี จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 9 คน ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดเป็นคำถามเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยคำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เอกสารวิจัยเชิงพรรณนา โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดมาเขียนในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ และเชื่อมโยงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แล้วเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี มีรูปแบบการฟ้อนในลักษณะขบวนแห่ ใช้ผู้แสดงไม่จำกัดจำนวนตามความสมัครใจ องค์ประกอบด้านการแต่งกาย ผู้ชายนิยมใส่เสื้อม่อฮ่อมคอจีนแขนยาว มีผ้าคาดเอว ผ้าพาดบ่า และมีผ้าโพกศีรษะ นุ่งกางเกงขาสามส่วน ทำจากผ้าฝ้ายย้อมสีคราม สะพายย่าม ผู้หญิง นิยมนุ่งซิ่นลายขวาง ชายผ้าขึ้น ด้านบนและด้านล่าง เป็นพื้นสีแดง ดำ หรือขาว มีผ้าสไบคาดอก ปลอยชาย ต่อมาพัฒนาเป็นเสื้อไม่มีแขน มีสไบพาดไหล่ซ้ายเกล้าผมทัดดอกเอื้อง กระบวนท่ารำดั้งเดิมสร้างสรรค์จากวิถีชีวิต ได้แก่ ท่าฟ้อน

¹หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

³สาขานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง

¹The requirements for the degree of fine arts program in Thai performing arts, Graduate School, Bunditpatanasilpa Institute

²Faculty of music and drama Bunditpatanasilpa Institute

³Thai performing arts, Ang Thong College of Dramatic Arts

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: Kanokwanhellokitty@gmail.com

ตากข้าวแตน ทำฟ้อนแม่กาตากปีก ทำฟ้อนเหินเวหา และทำฟ้อนพันไร่เนา มีการฟื้นฟูและพัฒนาการแสดงโดย นายกฤษฎี ชัยศิลป์บุญ ณ ศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งนำกระบวนการทำรูปแบบดั้งเดิมมาพัฒนา นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิต ผสมผสานทำฟ้อนดั้งเดิม และทำรำนานาธิปไตยไทยประกอบการแปรแถว นำเสนอเป็นชุดการแสดง ลักษณะระบำ จัดแสดงต่อเนื่องกันสำหรับเผยแพร่วัฒนธรรมไทยวนในโอกาสต่าง ๆ

คำสำคัญ: การพัฒนาการแสดง การแสดงพื้นบ้าน ไทยวน วิถีชีวิต

ABSTRACT

The objectives of this research are to study the pattern, composition, and dance movement of folk performances of Tai Yuan, Saraburi. Also, to analyze the development of folk performances of Thai Yuan, Saraburi. The data was collected by searching for information, interviewing, and transmitting the performance from local artists at Ton Tan Temple, Thai Yuon Art and Culture Centre, Saraburi and Yonok Park Performing Arts Center, Ton Tan Sub District, Sao Hai District, Saraburi. Total number of informants 9 people. Unstructured interviews were used in which preliminary open-ended questions are set as a guideline for the interview. This research is a descriptive research paper by bring the results obtained from the analysis of all data are written in a descriptive analytical form. Also, link it in accordance with the objectives and go into the data analysis process, respectively.

The results showed that the folk performances of Thai Yuan, Saraburi, have a pattern of dancing in a parade style and use an unlimited number of actors voluntarily. The elements of the dress: Men prefer to wear a Mauhom shirt (kind of shirt in northern Thailand) with mandarin collar, long sleeves, a girdle, a cloth over the shoulder, and headdress. Also, to wear kind of shorts in Chinese style that made from indigo-dyed cotton. Carrying a tote bag. Women prefer to wear a sarong with a cross pattern. The top and bottom of sarong are red, black, or white. Also, to wear the sabai cross of the chest. Later on, developed into a sleeveless shirt with sabai across the left shoulder. Put up one's hair decorate with Dendrobium flower. Traditional dances created from lifestyles such as Tak-Khao-Tan Dance, Hern-We-ha Dance, Fun-Rai-Na Dance, Mea-Ka-Tak-Beek Deance. There has been a revival and development of the dances by Mr. Krit Chaisilboon at Yonok Park Performing Arts Center. Which brought the traditional dance process to develop and presentation on lifestyle by mixing traditional dance moves and Thai dance into parade style. Presented as a series of performances show continuously for disseminating Thai Yuan culture on various occasions.

Keywords: Performances development, Folk performance, Tai Yuan, Lifestyle

บทนำ

ชาติพันธุ์ไทยวนเป็นกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ทางการเมืองและวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือของไทยมาอย่างยาวนาน โดยมีรากบรรพบุรุษจากเมืองเชียงแสนหรืออาณาจักรโยนก ชื่อโยนก จึงเพี้ยนมาเป็นชื่อชาติพันธุ์ “ยวนหรือโยน” กระทั่งอาณาจักรโยนกได้ล่มสลายจากภัยธรรมชาติ คนเหล่านี้ได้เคลื่อนย้ายมาสร้างเมืองใหม่ คือ “เชียงใหม่” และเรียกขอบเขตของอำนาจแห่งนี้อาณาจักรล้านนา หลังจากนั้นเชียงใหม่จึงเป็นอู่วัฒนธรรมของชาวไทยวน ก่อเกิดของความเชื่อ กฎเกณฑ์ จารีต วิถีชีวิตและการผลิต การรักษาโรค ศิลปะการศึกษา โดยมีลักษณะทางวัฒนธรรมภายใต้ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและศาสนาพุทธ การรวมกลุ่มภายใต้โครงสร้างเครือญาติ ศิลปวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานจากกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ล้านนาและจากกลุ่มอำนาจที่เข้ามามีอิทธิพลต่อล้านนา ทำให้ประวัติศาสตร์ของชาวไทยวนมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลง ช่วงชิงในบางช่วงเวลา ก่อให้เกิดการนิยามตัวตนใหม่ เรียกว่า “คนเมือง” เพื่อสร้างความแตกต่างและความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มอื่น ๆ เหล่านั้น แต่เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่รัฐชาติสมัยใหม่และการเข้ามาของแนวคิดใหม่ ๆ เช่น การสร้างความเป็นไทย การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตและการผลิตแบบใหม่ ค่านิยมและคุณค่าใหม่ ๆ ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิต ความเชื่อและระบบโครงสร้างเดิมของชาวไทยวนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม มีชาวไทยวนบางกลุ่มได้พยายามที่จะลดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความทันสมัยเหล่านั้นด้วยการหันกลับมารวมกลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างเพื่อดำรงอัตลักษณ์ของคนไทยวนในสังคมปัจจุบัน (เตือนใจ ไชยศิลป์, 2535)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มชุมชนไทยวนสระบุรีได้ข้อมูลว่า การกระจายตัวของชาวไทยวนมีทั้งแบบย้ายถิ่นฐานตามปกติ และการย้ายถิ่นฐานเพราะถูกกวาดต้อนไปเนื่องจากศึกสงคราม ดังเช่น ไทยวนสระบุรี เรียกตาม แต่ละท้องถิ่นที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน คนไทยวนสระบุรีนั้นอพยพมาอยู่ที่จังหวัดสระบุรี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก พื้นที่อำเภอเสาไห้ จ.สระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม การปลูกสร้างบ้านเรือน ก็ยึดแบบแผนดั้งเดิมที่เคยมีมาจากบรรพบุรุษ จากอดีตครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในปี พ.ศ. 2347 ได้มีบัญชาให้เจ้าพระยามรราชยกทัพหลวงไปร่วมกับหัวเมืองฝ่ายเหนือ เชียงใหม่ น่าน ลำปางและเวียงจันทน์ จัดทัพเป็น 5 ทัพยกไปตีเมืองเชียงแสน หลังจากล้อมเมืองอยู่ได้ 1 - 2 เดือนจึงตีเชียงแสนสำเร็จ ได้ทำการเผาทำลายป้อมปราการกำแพงเมืองและกวาดต้อนผู้คนชาวเชียงแสนได้ประมาณ 23,000 คนเศษ ชาวเชียงแสนส่วนหนึ่งอพยพเข้าไปอยู่ในเชียงใหม่ น่าน ลำปาง เวียงจันทน์ อีกส่วนหนึ่งอพยพเข้าอยู่ในสระบุรีและราชบุรี เรียกตัวเองว่า ไทยวน

หลักฐานรูปแบบการแต่งกายของชาวไทยวน ในอดีตยังมีปรากฏตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดสระบุรี สามารถศึกษาข้อมูลได้ เช่น วัดสมุหประดิษฐาราม ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี พระอุโบสถทรงไทยเฉลี่ย 2 ชั้น หน้าบันเป็นปูนปั้นลวดลายดอกไม้และรูปสิงห์ ภายใน

มีจิตรกรรม ฝาผนังภาพขบวนแห่งานพิธีถวายกระทงเสียว ซึ่งประเพณีพื้นบ้านท้องถิ่น และภาพกลุ่มสตรีชาวล้านนา การแต่งกายและวิถีชีวิตของคนไทยในอดีต (เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว, 2551) วัดหนองยาวสูง ตำบลหนองยาว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ตั้งอยู่บนเขาเล็ก ๆ ตำบลหนองยาวสูง อำเภอเมือง อุโบสถก่ออิฐถือปูนขนาดสามห้อง หลังคามุงกระเบื้องไม่มีชั้นลด ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์เป็นไม้จำหลักลงรักปิดทองประดับกระจก รูปทรงของพระอุโบสถและลักษณะจิตรกรรมฝาผนังรวมทั้งรูปแบบ และเทคนิคการระบายสีในงานจิตรกรรม ภายในพระอุโบสถ มีจิตรกรรมไทยประเพณีสกุลช่างหลวง เขียนด้วยสีฝุ่นเต็มพื้นที่ ตั้งแต่ขอบล่างของบานหน้าต่างขึ้นไปจนจรดเพดานทั้งสี่ด้าน สันนิษฐานว่าภาพเขียนน่าจะเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากปรากฏภาพสตรีในราชสำนักไว้ ผนวยวาระบำเบบยุโรป ภาพทหารแต่งกายแบบยุโรป ฯลฯ ที่น่าสนใจก็คือการเขียนภาพให้เต็มพื้นที่ หรือที่เรียกว่าภาพกากปะปนไป สามารถที่จะบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิต การแต่งกาย และประเพณีของชาวยวน เช่นการคลอดบุตร การล่าสัตว์ การเกี่ยวพาราสี ข้าวของเครื่องใช้เมื่อครั้งในอดีต ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา ค่อย ๆ แคะและคันหาออกมาจากภาพหลักเพื่อเป็นสีสัน (ศรีณย์ ทองปาน, 2552)

ศิลปะการแสดงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เป็น ตัวกลางในการเชื่อมโยงความรู้สึก เพื่อถ่ายทอดให้ บุคคลอื่นรับรู้ถึงสิ่งที่ต้องการแสดงออก การแสดงเป็น ศิลปะการสื่อสารที่ปรากฏภาพเป็นรูปธรรม ผู้ชม สามารถรับรู้และเข้าใจได้ง่ายโดยไม่ยุ่งยากในการ ตีความ ส่วนอารมณ์ความรู้สึกผู้ชมสามารถสื่อสารสัมผัส ได้โดยตรงจากผู้แสดง (บรรจง โกศลวัฒน์, 2551)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มชุมชนไทยวนสระบุรีได้ข้อมูลว่า ศิลปะการแสดง ในรูปแบบต่าง ๆ ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม จึงมีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์เผยแพร่สืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน ศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์จังหวัดสระบุรี นอกจากเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ยังเป็นสถานที่เริ่มพัฒนาสร้างสรรค์กระบวนการแสดงของชาวไทยวนในอดีตสืบสานและสานต่อเอกลักษณ์ของชาวไทยวน เพื่อให้เยาวชนได้สามารถเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวไทยวนได้มากยิ่งขึ้น จากการสะท้อนในรูปแบบการแสดงโยนกอุทยานท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์จังหวัดสระบุรี จึงเป็นศูนย์รวมหลักของ การสืบสานมรดกทางด้านปัญญาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์สืบสาน รูปแบบของการแสดงฟ้อนรำ และการสาธิตการประกอบอาชีพที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ส่งผลให้รูปแบบการแสดงของชาวไทยวนสระบุรียังคงมีเอกลักษณ์ ต่างจากการแสดงทั่วไป เพื่อรักษาสืบสานมรดกทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี โดยอาศัยรูปแบบการร่ายรำที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการพัฒนา สืบสานวัฒนธรรมตามรุ่นสู่รุ่นแม้บริบททางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ก็ยังคงเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ชาวไทยวนปัจจุบันที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสระบุรียังคงรักษาเอกลักษณ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และมีการรวมตัวเพื่อรักษาสืบสานมรดกทางด้านปัญญาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี โดยมีแหล่งศึกษาเรียนรู้ในสถานที่สำคัญ คือ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน สระบุรี วัดต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์จังหวัดสระบุรี โดยทั้งสามสถานที่นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลาง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสืบสานมรดกทางด้านปัญญาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี เพื่อฝึกอบรมเยาวชนให้เรียนรู้

ภูมิปัญญาพื้นบ้านและศิลปะการแสดง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย การฟ้อนรำ เครื่องดนตรี การทอผ้า ย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ และใช้ชีวิตตามวิถีแท้จริงของชาวไทยวนแต่เก่าก่อน เพื่อดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวไทยวนสระบุรี ตามอย่างบรรพบุรุษมีความพอดีและพอเพียง เพื่อเก็บสะสมบ้านเรือนไทยเครื่องใช้โบราณผ้าโบราณ เรือพื้นบ้าน และเปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาสถาบันการศึกษาและบุคลากรบุคคลทั่วไปเข้ามาศึกษาเรียนรู้นำไปเป็นหลักฐานอ้างอิงอันก่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลดังกล่าวจะทำให้ได้รับการสืบสานต่อยอดการรักษาวัฒนธรรมของชาวไทยวน ซึ่งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี วัดต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี และศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์จังหวัดสระบุรี จึงเปรียบเสมือนจุดศูนย์รวมในการตระหนักถึงรากเหง้าของชาวไทยวน

ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของประวัติ ความเป็นมา ตลอดจน รูปแบบ องค์ประกอบ กระบวนท่ารำ การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี รวมทั้งแนวทางการพัฒนาการแสดงที่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากรูปแบบการแสดงเดิมแต่ยังคงลักษณะเฉพาะของชาวไทยวนดังที่กล่าวมาข้างต้น นำไปสู่การวิจัยในเรื่องการพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี ที่ปรากฏในศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี และเห็นสมควรอย่างยิ่งที่กระบวนท่ารำของชาวไทยวน จะได้รับการถ่ายทอดและฟื้นฟูกระบวนท่ารำที่ขาดหายไป เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญอันเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์ การแสดงพื้นบ้านไทยวน ให้มีอัตลักษณ์เฉพาะ นำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ องค์ประกอบ กระบวนท่ารำ การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในที่นี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มต่าง ๆ (1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากชุมชนวัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี (2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี (3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์ ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยกำหนดเป็นคำถามเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยคำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และเชื่อมโยงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

คำถามกลุ่มที่ 1 ชุมชนวัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี (1) การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนที่นิยมแสดงมีอะไรบ้าง (2) รูปแบบการนำเสนอกระบวนท่ารำของชาวไทยวนเป็นอย่างไร (3) องค์ประกอบและเอกลักษณ์การแสดงเป็นอย่างไร (4) แนวทางการสร้างสรรค์และลักษณะการแสดงเป็นอย่างไร คำถามกลุ่มที่ 2 หอวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวไทยวน ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี (1) การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนที่นิยมแสดงมีอะไรบ้าง (2) รูปแบบการนำเสนอกระบวนท่ารำของชาวไทยวนเป็นอย่างไร (3) องค์ประกอบและเอกลักษณ์การแสดงเป็นอย่างไร (4) แนวทางการสร้างสรรค์และลักษณะการแสดงเป็นอย่างไร คำถามกลุ่มที่ 3 ศูนย์ศิลปะการแสดงโยนกอุทยานทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี (1) การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนที่นิยมแสดงมีอะไรบ้าง (2) รูปแบบการนำเสนอกระบวนท่ารำของชาวไทยวนเป็นอย่างไร (3) องค์ประกอบและเอกลักษณ์การแสดงเป็นอย่างไร (4) แนวทางการสร้างสรรค์และลักษณะการแสดงเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยมีขั้นตอนการวิจัยในขั้นแรกเป็นการศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary Literature) โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์
2. ข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และการถอดเทปสัมภาษณ์ จากการฟังคำอธิบายข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ นำออกมาวิเคราะห์และเรียบเรียงความสำคัญของข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการหาข้อมูลเพิ่มเติม โดยระหว่างการสัมภาษณ์มีการใช้กล้องบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการบรรยายในข้อมูลดังกล่าว

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับขั้นตอน โดยนำเสนอผลของการศึกษารูปเล่มใช้วิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามกระบวนการ ดังนี้ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (2) การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม (3) การจัดลำดับหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล (4) นำข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสอบ มาปรับปรุงแก้ไขในงานวิจัย (5) นำข้อมูลที่ได้จากศึกษาปรับปรุงแก้ไข นำมาเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัย 5 บท

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อศึกษารูปแบบองค์ประกอบกระบวนท่ารำ การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี และศึกษาประเด็นในการวิจารณ์ในการทำวิจัย การพัฒนากระบวนท่ารำของศูนย์ศิลปะการแสดงอุทยานทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ชุตพ่อนไทยวน ปรากฏข้อมูล อันจะนำไปวิเคราะห์โดยกำหนดแนวทางการศึกษาไว้ดังนี้ แนวทางการพัฒนาและการสร้างสรรค์ ท่าทางการแสดง ชุตพ่อนไทยวนสระบุรี โดย ฤกษ์ชัยศิลป์ ได้้นำการฟ้อนรำของชาวไทยวนสระบุรีจากการแสดงชุตพ่อนกลองยาวและฟ้อนรำไท่น นำมาพัฒนาเพิ่มเติมกับท่วงทำนองของดนตรี

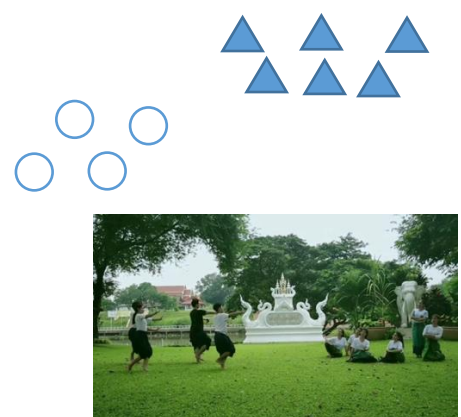
ล่องน่าน และในท่วงทำนองของการบรรเลงเพลงยังสามารถพบเห็นได้ในท้องถิ่นชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี (วัดห้อยบุญ) ลักษณะของการที่มีรูปแบบจากการตีกลองเพลกลองเท็ง หรือชาวล้านนาเรียกว่า กองบูชาตนเอง ใช้ทำนองล่องน่านในการฟ้อนรำเพื่อให้่ายในการจัดจังหวะ จึงเป็นแนวทางพัฒนาการแสดงชุดฟ้อนไทยวนสระบุรี ขึ้นมาใหม่ นำมาประกอบท่วงท่าลีลาในแบบปัจจุบัน โดยมีการใช้รากเหง้าที่มีอยู่เดิมอันเป็นความหลากหลายที่พบอยู่ในท้องถิ่นและนำมาประกอบใหม่ปรับปรุงใหม่เป็นเรื่องราว โดยสะท้อนออกมาใน รูปแบบการแสดง ท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย กระบวนการความคิดภายในของผู้แสดงเพื่อให้รูปแบบของการแสดง สะท้อนถึงเรื่องราวได้จากความเข้าใจ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบ องค์ประกอบ กระบวนท่ารำ การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี (1) รูปแบบองค์ประกอบกระบวนท่ารำการแสดงฟ้อนกลองยาว (2) รูปแบบองค์ประกอบกระบวนท่ารำการแสดงฟ้อนรำไท่น (3) รูปแบบองค์ประกอบกระบวนท่ารำการแสดงฟ้อนไทยวน

2. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี (1) การจัดแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนชุมชนวัดต้นตาล (2) การสืบทอดลักษณะการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนชุมชนวัดต้นตาล (3) องค์ประกอบการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนชุมชนวัดต้นตาล (4) รูปแบบการแสดงและโครงสร้างท่ารำฟ้อนไทยวน (5) โครงสร้างลักษณะการแปรแถวท่ารำฟ้อนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี มีพัฒนาการแปรแถว 4 รูปแบบ 1 แถวขนานกับผู้ชม 2 แถวแบบกลุ่ม 3 แถวคู่ตารางที่ 4 แถวแบบสมดุและไมสมดุล

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแถวแบบกลุ่ม

สัญลักษณ์ ○ หมายถึง ผู้แสดงชาย
▲ หมายถึง ผู้แสดงหญิง

ภาพท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
	การแปรแถวแบบกลุ่ม โดย แยกกลุ่ม ผู้แสดง หญิง - ชาย เป็น 2 กลุ่ม จัดกลุ่ม เอียง ทแยงมุมเวทีด้านหน้า และมุมเวทีด้านหลัง

(6) องค์ประกอบการแสดงฟ้อนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี (7) การพัฒนาการแสดงฟ้อนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

ตารางที่ 2 ภาพเปรียบเทียบการพัฒนาการแต่งกาย ของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี

การแต่งกายใน ภาพจิตรกรรมฝาผนัง	การแต่งกายของ ชาวไทยวน ชุมชนวัด ต้นตาล จังหวัดสระบุรี	การแต่งกายที่ได้รับ การพัฒนาของ ภคชนก ชัยศิลป์บุญ	วิเคราะห์ การแต่งกาย
 การแต่งกายบนจิตรกรรม ฝาผนังวัดสมุหะ ประดิษฐารามวรวิหาร การแต่งกายบนจิตรกรรม ฝาผนัง วัดสมุหะ ประดิษฐารามวรวิหาร	 การแต่งกาย ของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี การแต่งกายของ ชาวไทยวน จังหวัด สระบุรี	 การแต่งกายที่ได้รับ การพัฒนา รูปแบบของ ภคชนก ชัยศิลป์บุญ การแต่งกายที่ได้รับ การพัฒนา รูปแบบของ ภคชนก ชัยศิลป์บุญ การแต่งกายที่ได้รับ การพัฒนา รูปแบบของ ภคชนก ชัยศิลป์บุญ	การแต่งกายในอดีต ผู้หญิง ชาวไทยวน จะนุ่งผ้าซิ่น มีความยาวเกือบถึงตาตุ่ม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทั้งหญิง สาวและผู้สูงอายุ ลักษณะ ผ้าถุงจะถูกทอด้วย ลวดลาย หลายแบบ จะมีความประณีตงดงาม โดยเฉพาะตีนซิ่น ส่วนเสื้อ จะเป็นเสื้อคอกลม มีสีสันทน ลวดลายสวยงามหรือ บางคนทอสีไปทับ และ ตามด้วยเกล้าผม ส่วนผู้ชายก็จะนุ่งกางเกง ขาเกวีย และเสื้อผ้าทอ ลายยวมุก ในปัจจุบัน การแต่งกายลักษณะ ดังกล่าว ยังมีให้เห็นทั้ง ผู้ชายและผู้หญิง โดยใน วัยผู้ใหญ่จะนิยมแต่งกาย ออกงานในช่วงเทศกาล สำคัญ เช่น เทศกาล สงกรานต์ งานประกวด ธิดา เทพีต่าง ๆ งาน แต่งงาน ประเพณีขึ้น เป็นต้น การแต่งกาย ดังกล่าวจึงเป็นแนวทาง ให้สร้างสรรค์ รูปแบบ การแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ ของชาวไทยวนสระบุรี โดยมีการเพิ่มเติม เครื่องประดับ เพื่อให้เกิด ความสวยงามมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3 ภาพเปรียบเทียบการพัฒนาเครื่องดนตรี ที่ปรากฏของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี

ลำดับ ที่	ภาพเครื่องดนตรี	คำอธิบายภาพ	วิเคราะห์เครื่องดนตรี
1		ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดสมุหประดิษฐารามในภาพมีการฟ้อนรำของหนุ่มสาว มีการแต่งกาย และมีอุปกรณ์ที่ใช้ถือในขบวน ประเพณีทำบุญสลากภัตหรือที่ชาวล้านนาเรียกว่าการแห่ครัวทาน	ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดสมุหประดิษฐารามมีเรื่องราวของชาวไทยวนปรากฏอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการแต่งกาย และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในขบวนนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดง
2		การใช้เครื่องดนตรีโทนในการรำโทนของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี	เป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างสรรค์งาน
3		กลองเท็ง การฟ้อนกลองยาวของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี	การตีกลองเท็งหรือชาวล้านนาเรียกว่าตีกลองบูชา
4		กลองเพล ในรูปแบบของการพัฒนากฤษฎี ชัยศิลป์บุญ	ได้มีการประดิษฐ์กลองเพลขึ้นมาใหม่ ในลักษณะจากภาพวัดสมุหประดิษฐารามจิตรกรรมฝาผนัง โดย กฤษฎี ชัยศิลป์บุญ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษารูปแบบองค์ประกอบกระบวนการทำรายการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี พบว่า เป็นการแสดงที่ได้มีการเรียนรู้ รูปแบบแนวทางการแสดงมาจากการรำกลองยาวของทางภาคกลาง นิยมแสดง ในงานแห่หน้าขบวน งานบุญ งานประเพณี แห่ภูมิมหาผ้าป่าแห่นาค แห่ในงานรื่นเริงในท้องถิ่น มีการผสมผสานสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวไทยวนสระบุรี จึงได้นำทำรำของชาวไทยวนเข้ามาผสมผสานจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน สอดคล้องกับ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2530)

ศิลปะการแสดงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นศิลปะที่เกิดจากการเลียนแบบท่าทางการทำมาหากิน การทำงานในชีวิตประจำวัน การฟ้อนรำมีลักษณะเรียบง่าย กระฉับกระเฉง ไม่ค่อยมีความอ่อนช้อย แต่มีท่าทางและลีลางดงาม การฟ้อนรำของชาวอีสานมีลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น และความเป็นอยู่ของกลุ่มชน

นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนต์เทียน สกุลณี (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชน ท้องถิ่นด้านศิลปะเพลงพื้นบ้าน ลำตัดขององค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” พบว่า รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น ด้านศิลปะพื้นบ้านลำตัดนั้น ต้องเริ่มด้วยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ชุมชนชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี มีแนวคิดในการตระหนักถึงคุณค่าและวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยวน ในการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อให้ศิลปะคงอยู่ได้ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน ในการที่จะช่วยกันเก็บรักษาและสืบสานศิลปะพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชน

2. การพัฒนาการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี พบว่า การพัฒนาการแสดงชุดฟ้อนไทยวนสระบุรี มีแนวคิดการสร้างสรรคงานจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต การแต่งกาย การประกอบพิธีในประเพณีสำคัญต่าง ๆ รูปแบบการสร้างสรรคกระบวนการทำรำจากการแสดงของชุมชนวัดต้นตาลโดยมีรูปแบบท่ารำที่เป็นลักษณะเฉพาะ เช่น ท่าฟ้อนตากข้าวแตน ท่าฟ้อนเหินเวหา ท่าฟ้อนแม่กาตากปึก ท่าฟ้อนพินไร่นา และกระบวนการทำรำที่มีมาจากเอกลักษณ์ของการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนวัดต้นตาล นำกระบวนการทำรำแบบดั้งเดิมมาพัฒนา มีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอโดยปรับรูปแบบของการแสดง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมภูนาฏ ชมภูพันธ์ (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนาศิลปะการแสดงท้องถิ่นของจังหวัดเลย การแสดงพื้นบ้านอีสานจึงเป็นการแสดงที่สะท้อนวัฒนธรรมของกลุ่มชนในภาคอีสาน ทั้งอีสานเหนือและอีสานใต้ ผลการศึกษาพบว่า ทำให้มีความหลากหลายของการแสดงและมีสีสันเพิ่มขึ้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลให้แนวทางยังช่วยให้รูปแบบของการแสดงที่ประดิษฐ์ขึ้น สอดคล้องและตรงกับความต้องการของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิป จันทรสุริย์ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นฐานสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดชุมพร สอดคล้องกับงานวิจัยผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นฐานสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และกระบวนการที่มีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาครัฐและภาคชุมชน ต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นแนวทางในรูปธรรม และเป็นต้นแบบแนวทางการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. หน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาด้านนาฏศิลป์ไทย ที่มีความสนใจเพื่อศึกษารูปแบบ องค์ประกอบกระบวนการทำรำ การแสดงพื้นบ้านของชาวไทยวนจังหวัดสระบุรี สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างสรรค์งานการแสดง โดยต้องเป็นผู้มีความรู้ในศาสตร์นาฏศิลป์ ดนตรี

และทำนองเพลงต่าง ๆ เป็นอย่างดี มีความรู้ความสามารถในการออกแบบเครื่องแต่งกาย รวมทั้ง
อัตลักษณ์ที่สำคัญทางชุมชนนั้น ๆ

2. ผู้ที่มีความสนใจในการพัฒนาสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงโดยลักษณะของการแปรแถว
ต่าง ๆ หรือลักษณะของการแต่งกายที่สะท้อนเอกลักษณ์วิถีชีวิตเฉพาะตน สามารถนำองค์ความรู้
ที่ได้ จากผลการศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างสรรค์ รูปแบบการแสดงชุดใหม่ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษารูปแบบการแสดงพื้นบ้าน พบว่า มีการแสดงพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ของ
ชุมชนหรือชนเผ่าที่น่าสนใจในการบันทึก วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงวิชาการอีกหลากหลาย อาทิ
ไททรงดำ ไทลื้อ เพื่อเป็นองค์ความรู้จากภูมิปัญญา ที่ควรศึกษาและบันทึกเป็นองค์ความรู้ในวงการ
การศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530). **คติชาวบ้าน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชมภูณัฐ ชมภูพนธ์. (2554). การวิจัยและการพัฒนาศิลปะการแสดงท้องถิ่นของจังหวัดเลย.
วารสารการวิจัยและการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 10(32): 83-90.
- เดือนใจ ไชยศิลป์. (2535). **ล้านนาในการรับรู้ของชนชั้นปกครองสยาม พ.ศ. 2325-2476**.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2551). ร่องรอยชาวไทยวนในจิตรกรรมฝาผนัง วัดสมุหประดิษฐาราม
จังหวัดสระบุรี. **วารสารไทย**. 29(105): 77-83.
- มนต์เทียน สุกุลณี. (2553). **รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นด้านศิลปะเพลงพื้นบ้าน
ลำตัดขององค์กรการบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัชวิภา สายนิคน้อย. (2548). 2 ศตวรรษกลุ่มชนไทยวนกับ 1 ทศวรรษการสืบสานวัฒนธรรม
ที่สระบุรี. **วารสารศิลปวัฒนธรรม**. 26(4): 64-66.
- ศรัณย์ ทองปาน. (2552). วัดหนองโนเหนือและวัดหนองยาวสูง จิตรกรรมฝาผนังยุคสยามใหม่
ในชุมชนยวนสระบุรี. **วารสารเมืองโบราณ**. 35(2): 1-4.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2547). **วาทกรรมอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ:
โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์.
- บรรจง โกศลวัฒน์. (2551). **ปฐมบทแห่ง ศิลปะการแสดง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=2472> (1 ตุลาคม 2551).
- อธิป จันทรสุริย์. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นฐาน
สู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดชุมพร. **วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย**.
12(1): 371-395.